

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.дфн Богдана Тодорова

на дисертационен труд

Движение за реформа на съвременния персийски език (лексика и графика) в Иран

на

Илияна Стефанова Божова

задочна докторантка в СУ „Св. Кл.Охридски“

Катедра "Класически Изток",

Факултет по класически и нови филологии,

представен за публична защита, за присъждане на научната и образователна степен „доктор“

професионално направление 2.1 Филология

Езици на народите на Азия, Африка и Америка (Персийско езикознание)

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите
Илияна Божова е бакалавър по “Иранистика“ в СУ „Кл.Охридски“ и магистър по Регионални изследвания: Азия и Близък Изток, Лайденски университет. От

2015 г. е зачислена като редовен докторант в катедра "Класически Изток", Факултет по класически и нови филологии на СУ, а през 2016 г. докторантурата е трансформирана в задочна. Представени са шест публикации, от които една под печат, релевантни на темата на дисертацията: Езиковата реформа в Иран, Чуждоезикова политика в иранската образователна система през 21 век.; Дебати за влиянието на арабския език върху персийския: краен пуризъм, умерен реформизъм, консерватизъм; Движение за реформа на персийската азбука в Иран (средата на 19 – средата на 20 век); Иранският езиков пуризъм на династията Пахлави (1925 – 1941, в които са апробирани част от доказателствените тези. Докторантката активно участва в дейността на катедра „Класически Изток“, включвайки се в организирани от нея международни и национални форуми, както и в такива организирани от Институт за исторически изследвания на БАН, ВТУ „Св.св.Кирил и Методий“ и Университета в Лион.

Представената научна разработка напълно отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав, на Правилника за приложение на ЗРАСРБ и правилниците за неговото прилагане и представлява оригинално изследване. Използвана е релевантна на изследването методология. Като изследователски подход е приложена макросоциolingвистика. Използвани са качествени методи: описание, сравнителен анализ, анализ на дискурса и синтез, анализ на метафоричните описания, както и словообразователен анализ. Общият обем на дисертацията е 363 страници. Трудът е много добре логически структуриран и се състои от увод, седем глави, заключение, приносни моменти, бележка към календарните системи в Иран и датите на публикациите, приложения и библиография, която съдържа 335 публикации,

от които 119 извори на персийски език, 226 заглавия на научни източници на персийски, английски, български, руски, испански и други езици.

Езикът и стилът на предложения от кандидатката дисертационен труд са на необходимото академично ниво, използвана е адекватна терминология.

Авторефератът е в обем на 32 страници и вярно пресъздава съдържанието на дисертацията и изведените приноси. Докторантката покрива минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (за образователната и научна степен „доктор“).

И теоретичната, и евристичната приложимост на дисертационния труд, както и предложените публикации свидетелстват за научна компетентност и потенциал, успешно демонстрирани и през годините на обучение като докторант.

Безспорна е актуалността на избраната тема за дисертационен труд. С цитираната статия на Ахмад Касрави „*Какво е бъдещето на персийския език?*“, темата се вписва в големия дебат за чистотата на даден език и смесването му с чужди езици, както и за приемствеността между поколенията.

Формулирана е ясна цел – да се разкрият характеристиките на движението за езикова реформа на съвременния книжовен персийски език в Иран, в периода от 20-те до 70-те години на 20 в.

В първа глава е направен обстоен преглед на литературата по темата. Приложеният подход от общото към частното, спомага ситуирането ѝ в три типа: социолингвистични изследвания, изследвания на интелектуалната история и комбинирани изследвания. Направена е характеристика на иранската езикова ситуация преди и след Ислямската революция и на

персийския като плурицентричен и диглосен език, продукт на целенасочени езикови политики и дейности по планиране на езиковия корпус. Научните изследвания са систематизирани по времеви период и принадлежност към определена иранистична школа. Езиковата реформа е разгледана и в идеологичен план, свързана с иранския национализъм и лингвистичното ѝ изражение под формата на езиков пуризъм. Представени са методите и концептуалните инструменти, чрез които е направен анализът на корпуса от текстове.

В глава втора са описани основните политики в сферата на регулация на персийския език. Разгледани са позициите на представители на двете академии по отношение на езиковите реформи. Главният въпрос проследен и анализиран тук е радикализиране на реформаторската дейност.

В трета глава е направен преглед на възгледите и дейностите на реформаторите от 19 в., по отношение на езика и азбуката, зараждането на пуристичните дискурси, очертана е тяхната специфика.

Четвърта глава е посветена на връзката между азбука, грамотност и прогрес. Представени са различни предложения за замяна на персийската азбука с друга графична система – модифицирана латиница или възкресяване на древноиранската писменост.

Пета глава проследява иранския пуризъм през 20 в.. Направена е класификация на съществуващите видове ирански езиков пуризъм, според няколко критерия. Систематизирани и анализирани са възгледите на консервативно настроените към реформата интелектуалци, очертавайки плавен преход към една по-умерена линия, отразяваща социално-политическите промени.

Шеста глава е посветена на видни представители на литературната традиция, а седма разглежда подновеният дебат за нуждата от езиков регулатор на персийския език като средоточие на националните усилия за отпор срещу чуждата лексика (западноевропейска).

Заключението представя в систематизиран вид информацията за езиковата реформа и дейността на езиковите пуристи и консерватори, приемствеността в дискурсите на двете движения. Открити са основните видове ирански пуризм, според езиково равнище, според ориентация на пуристичната интервенция и според целта, като освен лексикален, е разкрито съществуването на фонетичен, ортографски и морфологичен пуризм. Очертаено е присъствието на 4-те типа пуристичен дискурс (Лагнер и Несе) в иранския пуризм и употребата на метафорично описание при двете движения. Като цяло е разгледана динамиката на институционалната езикова реформа, и достигналият, в края на 70-те години доминиращи позиции в държавната политика, езиков пуризм.

2. Оценка на научните приноси

Трудът запълва съществуващата празнота по отношение на социология на езика, в контекста на развиващия се нов тренд в социологията - социософия. Темата не засяга единствено лингвистични противоречия между привърженици на прескриптивния и дескриптивния подход към регулацията на персийския език, а е част от два модела и същностно разминаващи се визии през XX век - за модерната иранска идентичност и цивилизационен модел.

Дисертацията определено заслужава адмирации, заради корпуса от текстове, на база обработен и анализиран материал (от които 125 авторски текста), проследяващи трансформациите настъпили в идеите за езикова реформа. Анализирани са езиковите нагласи на 38 ирански интелектуалци, книжовници

и държавници чрез техни авторски текстове, което разкрива как интелектуалният елит осмисля проблемите на модернизацията и прогреса на иранското общество през XX век. С това авторката демонстрира сериозна теоритична база и подготовка.

Направена е класификация на научната литература по темата на дисертацията, разделяща изследванията според подхода на различните изследователи на езиковата реформа (социолингвистични изследвания, интелектуална история, комбиниран подход) и според определена иранистична школа.

Постигната е много добра симбиоза между теоритичен и приложен аспект на изследване, разкриваща взаимовръзката между език и протичащите обществено-политически процеси в Иран. Приложният аспект е свързан с разработване на методика на обучение по социолингвистика на персийски език, която ще бъде от полза за специалност „Иранистика“, а принос е авторовата методика за анализ на корпуса от текстове, включваща разнообразен аналитичен инструментариум от сферата на теорията на езиковия пуризъм, анализ на дискурса, литературната критика и словообразователния анализ.

Дисертацията в пълнотата на нейното разработване включва освен западния и персийски, така също и съветския принос при анализа на социолингвистичните въпроси в Иран, откроявайки задълбочеността и мащаба на извършената изследователска работа.

Авторски изследователски принос е идентифицирането на конкретни прояви на иранския езиков пуризъм, типологизирани според съществуващите класификации в научната литература. Проследени са елементите, свидетелстващи за приемственост и промяна в дискурсите на езикови пуристи

и консерватори в течение на XX век, на базата на направения сравнителен анализ.

Важен приносен момент е анализът на динамиката на институционалната езикова реформа в контекста не само на вътрешните, но и на външните фактори, свързани с провеждащите се кампании по латинизация на езиците в СССР и в Република Турция през третото десетилетие на XX в., оказали влияние върху идеите за персийската азбука. Реформаторските движения, в този период са свързани с утвърждаване на националната идентичност, което подпомага извеждането на иранския национализъм като основна идеологическа предпоставка за появата на лексикална реформа. Аналогични примери в това отношение които могат да бъдат посочени, са процесът на „персиизиране“ на азерското общество, с помощта на шиитските клерикали от една страна и „русифициране“ от страна на Русия от друга, довели до ръст на националното съзнание в Азербайджан; както и създаденото с декрет на Ататюрк, Турско общество по лингвистика, с цел очистване на турския от персийски и арабски думи.

Ясно и точно е изведено, как персийският национализъм трансформира основно две духовни полета – история и език. Самата идея за реформиране на обществото е много важна за историята, защото съвпада с онова което наричаме историческо развитие. Докторантката е направила сполучлив опит да обобщи ролята на реформите през изследвания период, проследявайки начина по който са се реализирали социалните реформи и как те стимулират развитието на културата, образованието и науката.

Изключително ценно е направеното обобщение и систематизиране на съществуващото многообразие от публикации, включително и на български автори по темата, извеждайки българските приноси в тази област, което е сред

достойнствата на труда, а приложените авторски текстове, са съществен принос към емпиричния информационен масив от данни на българската иранистика.

3. Препоръки

Препоръчвам трудът да бъде публикуван, за да може богатият емпиричен материал да достигне до по-голям брой читатели.

4. Заключение

Рецензията е изготвена съгласно Заповед № РД-38-187/17.04.2024 Декларирам, че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с Илияна Божова.

Изтъквайки добрите постижения на дисертационния труд и свързаните с него публикации, убедено подкрепям присъждането на научната и образователна степен „доктор” на Илияна Божова, по научна специалност: 2.1 Филология (Персийско езикознание)

24.06.2024

проф.дфн Б.Тодорова

София